

Na nekaj mestih so besedila o upanju. Ko Mark na poti ugovarja potujočemu beguncu, da ne bodo sprejeti v steklena mesta v službo, mu Slena reče: »Nikar ga ne zatri! Upanje je življenje. Dokler upajo, živijo, ko pa ga izgubijo, postanejo živi mrličji.« (str. 84) Ko pozneje ob drugem srečanju beguncev na poti isto napako ponovi Slena, ji Mark reče: »Pusti ljudem upanje. To je vse, kar še imajo.« Takoj se človeško uravna v pravo smer, ko mu odvrne: »Imaš prav ... Upanje je vse, kar imajo, brez njega danes ni mogoče živeti. Upanje je življenje in življenje je upanje.« (str. 144)

Naravne in človeške grozote, ki jih doživljata Slena in Mark na svoji poti in tudi na samem sebi, so živ obup, ljudi silijo v obup, otopelost in nečloveška grozodejstva. V takih razmerah so največje upanje otroci. Omenili smo že večerno praznovanje otrokovega rojstnega dne nekih beguncev ob cesti. Ko sta Slena in Mark zaslišala družino peti, sta šla k njim, Slena je slavju dodala malo rolado in z njimi sta preživel lep človeški večer (str. 144 sl.). O otroku kot upanju priča tudi besedilo obisk Markovega strica ter bratranca Otona in njegove ženo Ardele v propadajočem Kajaku: »Seleni se je zdelo, da je Ardela noseča, in Otonova izbranka ji je z veseljem potrdila njena ugibanja. Mladi popotnici ni bilo jasno: 'V teh hudih časih bosta imela otroka? Sta pa zares pogumna. Kako ga bosta preživljala, saj še sami nimate kaj jesti?' 'Z Otonom sva dolgo oklevala. V mestu otrok skoraj ni več, ker se ženske bojijo roditi, a tudi zato, ker rodnost upada in ker se rojeva čedalje več pohabljenih in mrtvih otrok. A otroci dobijo dodatno živilsko karto, kar pomeni več hrane za vso družino ...'« (str. 99).

Upanju sorodna temeljna človeška usmerjenost je ljubezen. Ta je tudi v Pečjakovi *Kataklizmi kljubovalna moč duha* (Frankl). Celotno življenje in sožitje junakov vodi in poganja pristna ljubezen mladega človeškega para. Številna pa so mesta, ki kažejo na konkretne detajle ljubezni, od skrajno zlorabljene – na primer Slene in drugih s strani divjega Maksa – preko zdravega

žrtvovanja ljubečih staršev, starih staršev ali partnerjev drugega za drugega do Sleninih zapisov mladostne ljubezni do Marka v njenih dnevniških zapisih, ki jih najdeta v požgani hiši v Edelweissu (str. 109 sl.).

Kataklizma v sožitju dveh ljudi, družin in drugih skupin ali celotne družbe povzroča neodgovorno ravnanje. Človekovo neodgovorno ravnanje izvira iz njegovega nezrelega doživljanja, iz nezrele človeške zavesti. Zrelost je druga beseda za človekovo smiselno orientacijo pri njegovem vsakdanjem doživljanju v konkretnih razmerah, pa naj so te ugodne ali trde. V njih se človek zmore orientirati predvsem po opornikih, ki so močnejši od njega, ki presegajo človeka. V sodobni psihologiji je te opornike Frankl imenoval človekove duhovne zmožnosti. Tudi zgodovina človeških kultur jih ugotavlja in tako poimenuje. Ljubezen, upanje in odgovornost – tudi medgeneracijska do potomcev in prednikov – sodijo med duhovne opornike za orientacijo pri preventivnem izogibanju osebnih, družinskih in družbenih kataklizem in za reševanje človeškega bivanja, če se v kataklizmi znajdemo. Zato je Pečjakova knjiga *Kataklizma* zgovoren napotek k resnemu upoštevanju človekove duhovne razsežnosti.

Jože Ramovš

Pillemer Karl (2010). *Gray, green and active: Environmental volunteerism benefits older adults and society*. V: ICAA Green Guide 2010, str. 10–13, <http://www.globalaging.org/health/us/2011/volunteer.pdf> (sprejem 15. 2. 2010)

OKOLJSKO PROSTOVOLJSTVO KORISTI STAREJŠIM IN DRUŽBI

Članek opisuje posebno obliko prostovoljstva starejših, ki je namenjeno ohranjanju okolja. Vzroki za sodelovanje so različni: od uživanja narave in dela na prostem, do želje po druženju z mlajšimi generacijami. V vsakem primeru pa ima ohranjanje okolja močan medgeneracijski

pomen, saj je ohranjeno okolje najboljša dota prihodnjim generacijam. V zadnjih letih je vse več ljudi nad 60, 70 ali celo 80 let, ki so postali okoljski prostovoljci z namenom ohranitve naravnih virov in vzdržne družbe. Označujejo jih kar z imenom »sivi in zeleni« (ang. *gray and green*). S svojim delom pomagajo reševati enega od glavnih izzivov sedanjega časa, sočasno pa izboljšujejo svoje zdravje in blagostanje.

V zadnjem desetletju se je dvignila ozaveščenost o okoljskih problemih in temah, kot so kvaliteta voda, onesnažen zrak, strupeni odpadki ipd., ki vplivajo na zdravje in kakovost življenja. Vključenost državljanov v lokalne programe zaščite okolja in okoljsko prostovoljstvo je med pomembnimi in rastočimi pristopi k reševanju okoljskih problemov. Vzporedno s tem narašča tudi potreba po ustvarjanju priložnosti za vključevanje starejših v smiselne vloge in socialne odnose, še posebno po upokojitvi. Programi okoljskega prostovoljstva so pri tem lahko še posebej učinkoviti, ker:

- raziskave kažejo, da prostovoljstvo, ki vključuje fizično aktivnost (tako je tudi okoljsko prostovoljstvo), izboljšuje zdravje starejših;
- izpostavljenost naravnemu okolju v okoljskem prostovoljstvu še dodatno koristi zdravju;
- okoljske organizacije vključujejo ljudi vseh starosti, kar je prednost pred mnogimi centri in organizacijami za starejše, saj ponujajo smiselne skupne aktivnosti za ljudi različnih starosti;
- je v splošnem starejše moške v primerjavi s starejšimi ženskami težje vključiti v prostovoljske aktivnosti; okoljsko prostovoljstvo je pri tem uspešnejše, saj je skladno z dolgotrajnimi vzorci starejših moških glede aktivnosti na prostem.

V študiji Univerze Cornell v New Yorku so vzorcu skoraj 7000 ljudi iz Kalifornije sledili 20 let. Ugotovili so, da je okoljsko prostovoljstvo povezano z povečano fizično aktivnostjo, boljšo

samooceno zdravja in manj simptomi depresivnosti. Pojav depresije je bil za okoljske prostovoljce dvakrat manj verjeten kot za neprostovoljce. Poleg tega je prišlo do izboljšanja zdravja pri okoljskih prostovoljcih, in sicer v večji meri kot pri ljudeh, vključenih v druge oblike aktivnosti. Četudi se okoljsko prostovoljstvo v glavnem povezuje z mlajšimi generacijami, pa starejšim generacijam prinaša večje potencialne koristi.

Staranje populacije prinaša vse več upokojenec z visoko izobrazbo in sofisticiranimi veščinami, ki bodo živeli dlje kot prejšnje generacije. V njih se skriva potencial, iz katerega bi lahko črpale številne organizacije za zaščito okolja. Vendar pa privabljanje starejših ljudi zahteva določene prilagoditve in spodbujanje tovrstnega prostovoljstva, na katero številne organizacije še niso pripravljene. V raziskavi, izvedeni v New Yorku, se je pokazalo, da kar dve tretjini okoljskih organizacij nima starejšim prilagojenih programov. Nekatere organizacije pa se ozirajo v prihodnost in poskušajo privabiti starejše in poskrbeti za njihove potrebe.

Nekateri smiselni ukrepi vključujejo:

- zagotavljanje dostopnosti prostorov organizacije za starejše;
- širok razpon prostovoljskih aktivnosti za ljudi z različnimi interesi in fizičnimi sposobnostmi;
- prevoz, kjer je potrebno;
- aktivnosti čez dan, saj nekateri starejši ne želijo voziti v temi;
- prepoznavanje raznolikosti populacije starejših prostovoljcev s ponudbo raznolikih prostovoljskih del.

Začetne raziskave ugotavljajo, da obstajajo v povezavi z okoljskim prostovoljstvom starejših tri glavne ovire. Prva – nekateri starejši menijo, da imajo za to obliko prostovoljstva nezadostne sposobnosti in nezadostna znanja o okoljskih vprašanjih in znanosti. Druga – številni starejši ne poznajo možnosti za okoljsko prostovoljstvo v svojih skupnostih in ne vedo, kako se lahko

vklučijo. In tretja – nekateri starejši so mnenja, da je okoljsko prostovoljstvo manj družabno izpolnjujoče v primerjavi z npr. prostovoljstvom v šoli ali cerkvi. Te ovire je mogoče premostiti z izobraževanjem in uvajanjem prostovoljcev, obveščanjem in poudarjanjem družabne in med-generacijske narave okoljskega prostovoljstva.

Številčne povojne generacije vstopajo v pozno življenjsko obdobje z boljšim zdravjem in z višjo izobrazbo ter finančnimi viri kot katerakoli prejšnja generacija. Hkrati z njihovim upokojevanjem pa se svet začne zavedati eksponentno rastočih okoljskih problemov. Upokojenci lahko ponudijo edinstvene rešitve okoljskih problemov in na ta način izboljšajo lastno socialno vključenost, fizično aktivnost in zdravje. Naloga raziskovalcev, strokovnih delavcev in politike pa je, da omogočijo vključevanje starejših v okoljsko prostovoljstvo s ponujanjem številnih možnosti, primernih za starejšo populacijo.

Dodatne informacije o okoljskem prostovoljstvu med starejšimi so vam na voljo v naslednjih člankih:

- Pillemer Karl, Fuller-Rowell Thomas. E., Reid M. C. in Wells Nancy M. (2010). Environmental volunteering and health outcomes over a twenty-year period. V: *The Gerontologist*, letnik 50, št. 5, str. 594–602.
- Pillemer Karl, Wagenet Linda P., Goldman Debra, Bushway Lori in Meador Rhoda H. (2010). Environmental volunteerism in later life: Benefits and barriers. V: *Generations*, letnik 33, št. 4, str. 58–63.
- Pillemer Karl in Wagenet Linda P. (2010). Taking action: Environmental volunteerism and civic engagement by older people. V: *Public Policy and Aging Report*, letnik 18, št. 1, str. 23–27.

Martina Starc

Age Platform Europe (2010). Evropska listina pravic in odgovornosti starejših, potrebnih dolgotrajne oskrbe in podpore. V: http://www.age-platform.eu/images/stories/22204_AGE_charte_europeenne_SL_v2.pdf (sprejem 4. 2. 2010)

eu/images/stories/22204_AGE_charte_europeenne_SL_v2.pdf (sprejem 4. 2. 2010)

EVROPSKA LISTINA PRAVIC IN ODGOVORNOSTI STAREJŠIH, POTREBNIH DOLGOTRAJNE OSKRBE IN PODPORE

Po dvoletnem delu je 7. maja 2010 Evropsko Listino pravic in odgovornosti starejših, potrebnih dolgotrajne oskrbe in podpore potrdila Generalna skupščina AGE Platform Europe. V slednjo je združenih preko 150 organizacij z več kot 20 milijoni članov iz Evropske unije. Listina je prevedena v več jezikov Evropske unije, med njimi tudi v slovenščino. Koordinator projekta je bila AGE Platform Europe. Pri pripravi Listine so sodelovali partnerji iz držav članic Evropske unije; Grčija, Nizozemska, Zvezna republika Nemčija, Belgija, Francija, Italija, Slovenija, Združeno kraljestvo, Švedska in Češka republika s podporo evropskega programa DAPHNE III, katerega cilj je odvracati in preprečevati nasilje, usmerjeno v otroke, mladostnike in ženske, ter ščititi žrtve in rizične skupine. Pripravo listine je finančno podprla Evropska komisija.

Na samem začetku Listine, v preambuli, je zapisano, da je človekovo dostojanstvo nedotakljivo. Ne glede na starost in odvisnost se nikomur ne sme omejevati katere koli od neodtujljivih človekovih pravic. Evropska unija priznava tistim starejšim, za katere obstaja večja možnost odvisnosti od drugih, pravico do življenja v dostojanstvu in neodvisnosti ter do vključenosti v družbeno in kulturno življenje. Države članice Evropske unije morajo zakonsko urediti dostopnost teh pravic za starejše. V Evropi sta dva od treh, ki imajo več kot 80 let, ženski. Velika večina teh žensk je bolj krhkih in ranljivih in so zato še pogostejše izpostavljene zlorabam. Stroške, povezane z zdravjem in dolgotrajno oskrbo, s preventivnimi ukrepi in zgodnjim zdravljenjem, moramo jemati kot naložbo. Od te naložbe imajo korist vse starostne skupine.